

Аналітична записка з питань порівняльного законодавства щодо закордонного досвіду регулювання видатків на культуру*

***Анотація.** В аналітичній записці досліджено видатки на культуру в низці держав Європи та світу з метою напрацювання комплексної законодавчої ініціативи з підтримки виробництва і розповсюдження українського культурного продукту.*

***Ключові слова:** культура, видатки державного бюджету, національний культурний продукт.*

Вступна частина.

Закон України «Про культуру» визначає культуру як сукупність матеріального і духовного надбання певної людської спільноти (етносу, нації), нагромадженого, закріпленого і збагаченого протягом тривалого періоду, що передається від покоління до покоління, включає всі види мистецтва, культурну спадщину, культурні цінності, науку, освіту та відображає рівень розвитку цієї спільноти¹. Як духовна категорія, культура, природньо, потребує збереження та підтримки, зокрема й фінансової. З іншого боку, в минулому сторіччі розуміння культури набуло прагматичного значення, яке найбільше розкрито в теорії «культурної економіки» (англ. Cultural economics). Культура, креативні індустрії, культурний продукт стали предметом вивчення науковців у зв'язку з їх економічним потенціалом. У 2015 році було створено «першу світову карту культурних та креативних індустрій»², яка наявно відобразила той вплив, який культура та креативні індустрії мають на економіку тієї чи іншої держави.

В Україні наразі теорія та практика культурної економіки застосовується переважно для підтримки місцевої економіки та локального культурного продукту, однак активно вивчаються підходи, що можуть бути використані на загальнодержавному рівні та в контексті європейської інтеграції³. У зв'язку з розробкою комплексної законодавчої ініціативи з підтримання виробництва і розповсюдження українського культурного продукту виникла необхідність аналізу обсягів державних видатків на культуру з бюджетів іноземних держав, а саме:

визначеної в однаковій грошовій одиниці (євро) суми видатків на культуру на рік із державного бюджету, у тому числі на душу населення;

відсотка видатків на культуру від усіх видатків державного бюджету та від валового внутрішнього продукту (далі – ВВП) країни.

Для дослідження обрано переважно держави-члени Європейського Союзу

¹ Про культуру : Закон України від 14 грудня 2010 року № 2778-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2778-17#top>

² Cultural times: The first global map of cultural and creative industries. 2025. *International Confederation of Societies of Authors and Composers*. URL: <https://kreativneindustrije.me/wp-content/uploads/2019/07/08-Cultural-times-the-first-global-map-of-cultural-and-creative-industries.pdf>

³ Культура та креативні індустрії в Україні: стійкість, відновлення, інтеграція з ЄС. 2024. Вебсайт Cultural Relations Platform. URL: <https://www.cultureinexternalrelations.eu/wp-content/uploads/2024/07/DGEAC-CRP-UA-Report-July-2024-UA.pdf>

у зв'язку з євроінтеграційними прагненнями України, однак також приділено увагу розвиненим державам інших регіонів світу.

Основна частина.

Найперше слід зазначити, що пік підтримки культури та креативних індустрій у світі прийшовся на час пандемії COVID-19, оскільки це була одна зі сфер, які найбільше постраждали від карантинних заходів. Зокрема, в Європейському Союзі (далі – ЄС) після пандемії COVID-19 було запроваджено антикризові заходи, включаючи допомогу для бізнесу, переважно у вигляді грантів.

У цьому сенсі показовим є приклад *Німеччини*. У звіті про фінансування культури 2024 року (останній звіт станом на 17.02.2025 року)⁴ аналізувалися витрати на культуру в 2021 році. За даними Федерального статистичного відомства (Destatis), у 2021 році федеральний уряд, землі та муніципалітети виділили на культуру 14,9 млрд євро. Порівняно з попереднім роком, видатки зросли на 2,9 % і, таким чином, «культурний» бюджет 2021 року став рекордним. Частка державних витрат на культуру у ВВП становила 0,4 %, загальні витрати федерального уряду, земель та муніципалітетів склали 180 євро на жителя. У 2022 році федеральні витрати на культуру суттєво скоротилися (на 28 %) до 2,5 млрд євро через закінчення терміну допомоги у зв'язку з пандемією COVID-19. У 2023 році ці витрати впали ще на 4,8 % порівняно з 2022 роком до 2,4 млрд євро. Водночас орієнтовні витрати на культуру федеральних земель зросли на 491 млн євро до 6,1 млрд євро (+ 9 %) між 2021 і 2023 роками.

У 2025 році витрати на культуру у проєкті федерального бюджету було закладено на рівні 2,2 млрд євро⁵. Наразі цей бюджет не затверджено, а на Інтерактивному порталі федерального бюджету витрати на культуру та релігію визначено на рівні приблизно 1,53 млрд євро⁶.

Щодо бюджетів земель тенденції дуже різняться. Наприклад, Берлін демонструє (після значного підвищення) скорочення культурного бюджету – 964 млн євро в цьому році, а в наступному видатки мають скоротити ще на 15 млн євро⁷. Натомість, земля Шлезвіг-Гольштайн стабільно підвищує витрати на культуру (у 2025 році вони складають 275,747 млн євро⁸), однак у розрахунку

⁴ Kulturfinanzbericht. Website Destatis. URL: <https://www.destatis.de/DE/Themen/Gesellschaft-Umwelt/Bildung-Forschung-Kultur/Kultur/Publikationen/publikationen-innen-kulturfinanzbericht.html>

⁵ Bund plant 2025 mit 2,2 Milliarden Euro für Kultur und Medien – Kulturstatsministerin Roth: "Bundesregierung bleibt verlässlicher Förderer unserer Kultur- und Medienlandschaft". Website Die Bundesregierung. URL: <https://www.bundesregierung.de/breg-de/aktuelles/bund-plant-2025-mit-2-2-milliarden-euro-fuer-kultur-und-medien-kulturstatsministerin-roth-bundesregierung-bleibt-verlaesslicher-foerderer-unserer-kultur-und-medienlandschaft--2299630>

⁶ Entdecken Sie den Bundeshaushalt interaktiv. URL: <https://www.bundeshaushalt.de/DE/Bundeshaushalt-digital/bundeshaushalt-digital.html>

⁷ 15 Millionen Euro weniger: Die Berliner Kultur muss wohl weiter sparen. Website Tagesschau. URL: <https://www.tagesschau.de/inland/regional/berlin/rbb-kultursenator-chialo-kuendigt-weitere-massive-einsparungen-im-kulturbereich-an-100.html#:~:text=Der%20Kulturhaushalt%20liegt%20derzeit%20bei,sind%20967%20Millionen%20Euro%20vorgesehen.>

⁸ Gesetzentwurf der Landesregierung. Entwürfe der Einzelpläne des Haushalts 2025. URL: https://www.schleswig-holstein.de/DE/fachinhalte/H/haushalt_landeshaushalt/Downloads/HHE2025/entwurf_haushaltsgesetz.pdf?__blob=publicationFile&v=2

на одного жителя землі витрати Шлезвіг-Гольштайну все ще значно відстають від «берлінських». Тюрингія значно (до 270,516 млн євро⁹) скоротила витрати, однак показник на одного жителя залишається приблизно на загальнодержавному рівні (118,17 євро на особу).

У звіті про фінансування культури 2024 року проаналізовано витрати в розрізі земель та муніципалітетів. Відповідно до цих даних у Таблиці 1 наведено інформацію щодо витрат земель на культуру (у млн євро) та в розрахунку на одного жителя (в євро).

Табл. 1

Землі	Сума	У розрахунку на 1 жителя
Баден-Вюртемберг	1453,162	135,18
Баварія	1885,049	150,56
Берлін	972,696	284,73
Бранденбург	305,703	120,56
Бремен	129,107	194,71
Гамбург	423,864	239,39
Гессен	729,235	120,09
Мекленбург - Передня Померанія	237,854	141,61
Нижня Саксонія	677,136	84,94
Північний Рейн - Вестфалія	2258,987	125,52
Рейнланд-Пфальц	303,499	75,02
Саарланд	97,643	94,20
Саксонія	963,016	228,19
Саксонія-Ангальт	357,196	148,06
Шлезвіг-Гольштайн	253,896	89,48
Тюрингія	393,226	171,77

Міністерству культури **Франції** на 2025 рік виділено бюджет у розмірі 4,45 млрд євро¹⁰, що збігається із сумою, яка була закладена у 2024 році. Проте, протягом минулого року ця сума змінювалася, зменшившись на 200 млн євро¹¹, подібне не виключено також і в цьому році. До того ж, значно скорочуються місцеві субвенції на культуру¹².

В Уряді **Великої Британії** культура фінансується через Департамент культури, медіа та спорту (далі – DCMS). Фінансування DCMS передбачає загальний ліміт витрат у розмірі 2,3 млрд фунтів стерлінгів у 2025–2026 роках або 2,9 млрд дол. США¹³. На початку 2024 року Кампанія за мистецтво (Campaign

⁹ Landeshaushaltsplan 2025: Haushaltsentwurf Gesamtplan. URL: https://finanzen.thueringen.de/fileadmin/medien_tfm/Haushalt/2025/gesamtplan_2025_entwurf.pdf

¹⁰ Le budget du ministère de la Culture. Website Ministre de la Culture. URL: <https://www.culture.gouv.fr/dossiers/le-budget-du-ministere-de-la-culture>

¹¹ Budget: la Culture relativement épargnée avec une rallonge espérée pour le patrimoine et une réforme imminente du Pass culture. Website Franceinfo. URL: https://www.franceinfo.fr/culture/budget-la-culture-relativement-epargnee-avec-une-rallonge-esperee-pour-le-patrimoine-et-une-reforme-imminente-du-pass-culture_6831581.html

¹² Budgets dédiés à la culture : presque toutes les régions prévoient des millions d'économie. Website Radio France. URL: <https://www.radiofrance.fr/franceinfo/podcasts/les-documents-franceinfo/budgets-dedies-a-la-culture-presque-toutes-les-regions-prevoient-des-millions-d-economie-5832300>

¹³ Cultural and creative industries: resources, funding, support and future. Website UK Parliament. URL: <https://post.parliament.uk/cultural-and-creative-industries-resources-funding-support-and-future/>

for the Arts) та Університет Уоріка опублікували звіт, в якому було наведено деталі фінансування культурного сектору з 2010 року. У ньому стверджується, що Велика Британія має один із найнижчих рівнів державних витрат на культуру серед європейських країн і була однією з небагатьох країн, які зменшили загальні витрати на культуру на людину, починаючи з 2010 року¹⁴. Слід також звернути увагу, що у Великій Британії до витрат державного бюджету зараховуються податкові пільги, надані культурі та креативним індустріям, і саме вони стали переважною формою державної підтримки культури, тоді як суми грантів і державних інвестицій постійно скорочуються.

У **Швеції** держава забезпечує близько 40 % фінансування сфери культури. Державні витрати за напрямом «Культура, медіа, релігійні громади та дозвілля» з 2023 року по 2026 рік залишаються на сталому рівні (17 млрд шведських крон), і тільки 2027 року мають зменшитися на 1 млрд¹⁵.

Уряд **Норвегії**, що прийшов до влади у 2021 році, обіцяв, що бюджет культури поступово зросте до одного відсотка витрат державного бюджету Норвегії¹⁶. Запропонований бюджет на культуру у 2025 році має рамки у 25,76 млрд норвезьких крон, що вже перевищив запланований показник¹⁷. Розподіл коштів бюджету здійснюється через мистецькі фонди, ради (у 2025 році – також через регіональні фонди) тощо, тобто у тісній взаємодії із громадськістю¹⁸.

Бюджетне фінансування сфери культури **Нідерландів** у 2025 році складе 559 млн євро і здійснюватиметься через субсидії для мистецтва та культури. Установи й фонди культури, які отримують субсидії від уряду, утворюють національну базову інфраструктуру. Окрім центрального уряду, важливу роль у державному фінансуванні культури відіграють провінції та муніципалітети¹⁹. Загальні дані щодо відсотка витрат на культуру відносно державних витрат держав-членів ЄС наводяться тільки за 2022 рік²⁰.

У 2025 році в державному бюджеті **Ізраїлю** заплановано фінансування культури на суму 1,138 млрд шекелів або 312,5 млн дол. США²¹ (скорочення порівняно із 2023 роком, коли ці витрати становили 1,358 млрд). Кошти

¹⁴ 'The state of the arts. Website Campaign for the Arts. URL: <https://www.campaignforthearts.org/wp-content/uploads/2024/07/The-State-of-the-Arts.pdf>

¹⁵ Statens budget i siffror. Website Regeringskansliet. URL: <https://www.regeringen.se/sveriges-regering/finansdepartementet/statens-budget/statens-budget-i-siffror/>

¹⁶ Et kulturløft i ny regjeringsplattform. Website Norsk musikkråd. URL: <https://www.musikk.no/nmr/nyheter/et-kulturløft-i-ny-regjeringsplattform>

¹⁷ Økt handlingsrom i statsbudsjettet. Website Norsk musikkråd. URL: <https://www.musikk.no/nmr/nyheter/okt-handlingsrom-i-statsbudsjettet>

¹⁸ Statsbudsjettet 2025 - tildelingsbrev til Kulturdirektoratet. Website Regjeringen. URL: <https://www.regjeringen.no/contentassets/bfc80a4a827d42a28f66e5d1f379ae35/statsbudsjettet-2025-tildelingsbrev-til-kulturdirektoratet2409242.pdf>

¹⁹ Het culturele subsidiestelsel: Cultuursubsidie. URL: <https://www.cultuursubsidie.nl/over-het-cultuurstelsel>

²⁰ General government expenditure by function (COFOG). Eurostat. URL: https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/gov_10a_exp/default/table?lang=en

²¹ מנהל התרבות: פירוט תכניות תקציב הצעת התקציב לשנת 2025. URL: <https://main.knesset.gov.il/About/documents/budget/Budget10-Science-Culture-Sport2025.pdf>

витрачаються переважно як державна підтримка (субсидія) організаціям, які звернулися до відповідного міністерства на порталі Merkava²².

Бюджет **Південної Кореї** побудовано з визначенням головних розпорядників бюджетних коштів. У 2025 році Міністерство культури, спорту та туризму має отримати 7,1214 трлн вон, однак тільки 2,409 трлн вон буде спрямовано безпосередньо на культуру. Слід зазначити, що у 2024 році витрати на культуру в Кореї було значно скорочено. Таке рішення було розкритиковано громадськістю. У відповідь на критику уряд пообіцяв, що недостатність коштів минулого року буде компенсовано у 2025 році. Наразі Міністерство відзвітувало, що його бюджет збільшився на 166,9 млрд вон, а видатки безпосередньо на культуру – на 40,7 млрд вон порівняно з 2024 роком²³. Ці видатки покликані забезпечити швидке зростання Кореї як культурної країни та виконання обіцянки влади щодо закладення культурного бюджету на рівні 3 % від бюджетних витрат²⁴.

Невеликі обсяги бюджетного фінансування культури в **США** пояснюються значною часткою доходу від цієї сфери у ВВП країни (наприклад, доходи кіностудій Голівуду, музичної індустрії та американського шоу бізнесу загалом), тобто її дохідністю. Отже, бюджетне фінансування культури концентрується переважно на напрямках, що не приносять доходу. Фінансування культури не виділено окремо у федеральному бюджеті, як і в бюджетах штатів. Загалом воно здійснюється:

на федеральному рівні – через Національний фонд мистецтв (NEA) та інші державні агенції (SAA), які також отримують фінансування від штатів та юрисдикцій;

на рівні штатів – через локальні мистецькі агенції (LAA)²⁵.

У 2025 році 4 найбільші організації отримають на федеральному рівні 1235,2 млн дол. США. Асигнування штатів на мистецтво у 2025 році оцінюється у 705,8 млн дол. США, що на 10 % менше, ніж у 2024 році²⁶. Діяльність організацій є відкритою²⁷, і вони публікують докладні звіти (див. Додаток).

Федеральне фінансування культури в **Канаді** скорочується протягом останніх років через загальні обмеження видатків федерального бюджету.

²² תמיכות - תרבות מינהל. URL: https://www.gov.il/he/pages/ministry_support

²³ 예산으로 보는 2025 문화예술정책. URL: https://www.arko.or.kr/asquare/webzine.cs?webzineId=vol14&webzineNm=square_147&wwrId=147#:~:text=%EB%A%B8%ED%99%94%E3%83%BB%EC%B2%B4%EC%9C%A1%E3%83%BB%EA%B4%80%EA%B4%91%20%EB%B6%84%EC%95%BC%EC%9D%98,%EC%83%81%EC%8A%B9%EC%84%20%EC%9E%90%EC%B2%B4%EA%B0%80%20%EB%91%94%ED%99%94%E2%80%9D%20%EB%90%98%EC%97%88%EB%8B%A4

²⁴ [이슈: 2025년 문화부예산 ③] 윤석열 정부의 문화예산은 돌연변이가 아니다. URL: <https://culture-policy-review.tistory.com/337>

²⁵ Public Funding for the Arts 2023. Website the Reader. URL: <https://reader.giarts.org/read/public-funding-for-the-arts-2023>

²⁶ Bruce D. Thibodeau, Nan Keeton. Public Funding Resource Guide for Arts and Culture in the United States and Canada for 2025. Website Arts Consulting Group. URL: <https://artsconsulting.com/arts-insights/public-funding-resource-guide-for-arts-and-culture-in-the-united-states-and-canada-for-2025/>

²⁷ National Endowment for the Arts Supports the Arts with Nearly \$36.8 Million in Funding Nationwide. Website National Endowment for the Arts. URL: <https://www.arts.gov/news/press-releases/2025/national-endowment-arts-supports-arts-nearly-368-million-funding-nationwide>

Як і в США, у цій країні фінансування здійснюється через відповідні агенції, окремим рядком витрати на культуру в державному бюджеті не виділені. Отже, витрати на 2024–2025 бюджетний рік наведено з визначенням головних розпорядків бюджетних коштів (у дол. США) (Табл. 2)²⁸. Витрати наведено без податкових витрат, за які відповідає Міністерство фінансів Канади, і які не можуть бути виокремлені за однією сферою.

Табл. 2

	Назва розпорядника	Кошторис на 2024–2025 роки
1.	Канадська рада мистецтв	363 758 160
2.	Канадська радіомовна корпорація	1 383 237 411
3.	Канадський музей прав людини	28 589 790
4.	Канадський історичний музей	83 116 568
5.	Канадський музей імміграції на пірсі 21	10 024 370
6.	Канадський музей природи	32 534 909
7.	Департамент канадської спадщини	1 893 268 040
8.	Бібліотеки та архіви Канади	199 806 690
9.	Бібліотека парламенту	62 860 029
10.	Корпорація «Національний центр мистецтв»	57 005 441
11.	Національна галерея Канади	50 020 493
12.	Національна рада з питань кіно	71 954 082
13.	Національний музей науки і техніки	38 404 738
14.	Телефільм Канада	103 308 591
15.	Національна комісія полів битв	24 434 072
	Разом	4 402 323 389

Австралійський бюджет структуровано за напрямками використання коштів. У 2024–2025 бюджетному році за напрямом «Відпочинок і культура» передбачено витрати у 5,472 млрд дол. Кошти розподіляються на: мовлення; мистецтво та культурну спадщину (за цим піднапрямом фінансування становить 2,140 млрд дол.); спорт і відпочинок та національні садиби й парки²⁹. Таким чином, безпосередньо на культуру спрямовується менше половини виділених коштів.

Інформацію по даним досліджень 11 держав світу зведено у Табл. 3*.

²⁸ 2024–25 Estimates. Website Government of Canada. URL: <https://www.canada.ca/en/treasury-board-secretariat/services/planned-government-spending/government-expenditure-plan-main-estimates/2024-25-estimates.html>

²⁹ Statement 6: Expenses and Net Capital Investment. URL: https://budget.gov.au/content/bp1/download/bp1_bs-6.pdf

* Дані про державні видатки на культуру та загальну суму видатків взято із державних бюджетів відповідних держав (у випадку Німеччини – з проекту федерального бюджету). Для розрахунку використано останні дані щодо чисельності населення, розміщені на вебсайтах органів статистики відповідних держав, а також дані про обсяги ВВП, наведені на сайті Міжнародного валютного фонду (у випадках значних розбіжностей використовувалися дані щодо обсягу ВВП минулого року + середній прогнозований відсоток зростання на 2025 рік). Історичний курс євро від 1 січня 2025 року до національної валюти взято з вебсайту Exchange-rates.

Прогнозовані видатки на культуру в окремих державах у 2025 році

Держава	Видатки (млн євро)	Видатки на душу населення (євро)	Видатки у % до усіх видатків із держбюджету	Видатки у % до ВВП
США	1 193,2	0,35	0,02	0,004
Канада	4 252,6	103,7	0,9	0,19
Велика Британія	1 429,9	20,9	0,2	0,08
Швеція	1 510	143,3	1,18	0,24
Норвегія	1 950	353,2	1,27	0,5
Нідерланди	559	31,26	0,1	0,05
Німеччина	1 530	18,1	0,3	0,04
Франція	4 450	66, 8	0,27	0,14
Австралія	1 280	46	0,2	0,07
Ізраїль	301,9	30,9	0,15	0, 06
Південна Корея	1 576	30,5	3	0,07

Висновки. Історичний максимум державної підтримки культури та креативних індустрій за останнє десятиріччя прийшовся на часи пандемії COVID-19. Наразі обсяги цієї підтримки майже в усіх державах зменшуються. При цьому схоже, що більшість держав виходить при фінансуванні культури зі своїх поточних фінансових можливостей, а не з певних розрахунків, що явно впливає з різниці у підходах та показниках державних витрат (див. Рис. 1, 2).



Рис. 1

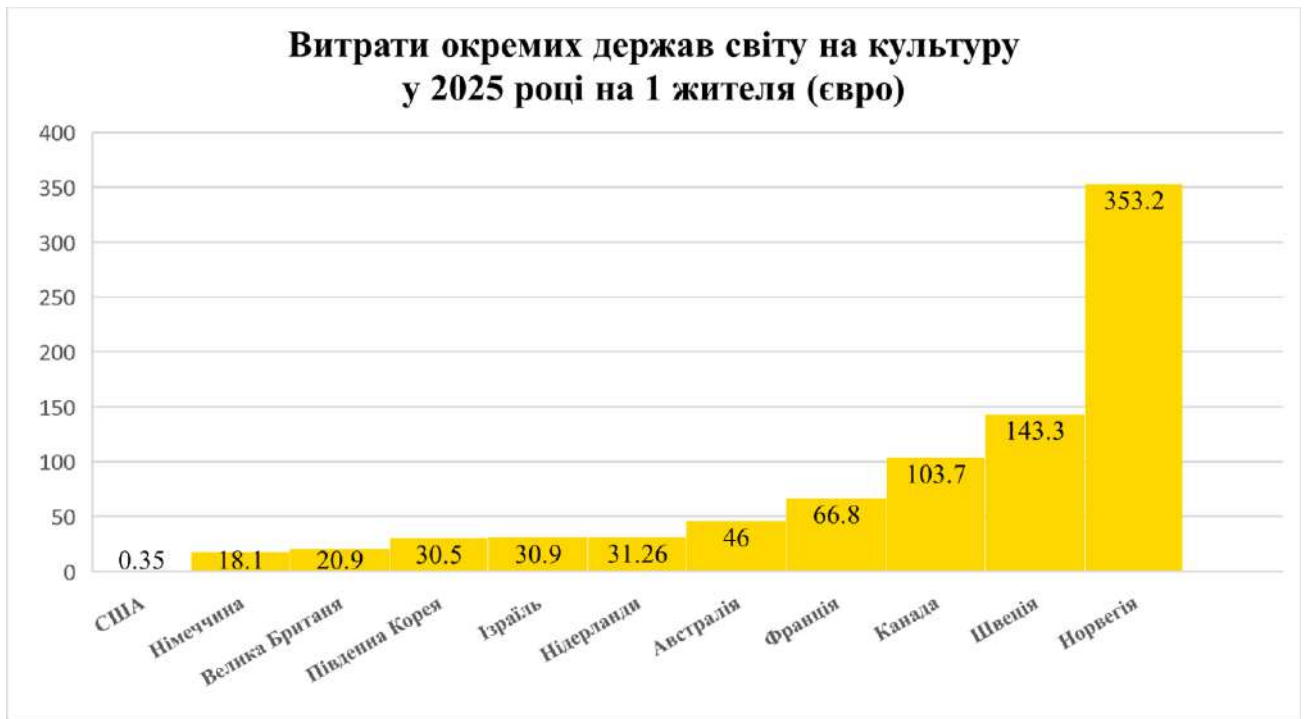


Рис. 2

Співвідношення видатків на культуру до загальних видатків бюджету використовувалося як показник у політичних програмах чинної влади Норвегії та Південної Кореї, що зумовлює достатньо високі показники в цих країнах.

Найменший ступінь підтримки культури державним коштом демонструють держави, які виробляють конкурентоздатний, комерціалізований національний культурний продукт. Це, наприклад, США та Велика Британія. При цьому в США низка програм підтримки на федеральному та локальному рівнях закінчуються у 2025 та 2026 роках, що має ще більше зменшити фінансування культури³⁰.

Розглядаючи наведені дані, також необхідно враховувати, що витрати на культуру не можна асоціювати з фінансуванням виключно національного культурного продукту – навпаки, у багатьох державах уряди зазнали критики через зменшення фінансування безпосередньо митців як виробників культурного продукту (наприклад, Південна Корея та Німеччина³¹).

*Дослідницька служба
Верховної Ради України*

** Цей документ підготовлений Дослідницькою службою Верховної Ради України як довідковий інформаційно-аналітичний матеріал. Інформація та позиції, викладені у документі, не є офіційною позицією Верховної Ради України, її органів або посадових осіб. Цей документ може бути цитований, відтворений та перекладений для некомерційних цілей за умови відповідного посилання на джерело.*

³⁰ As Relief Funding Dwindles, Arts and Culture Seek New Revenue Sources. Website SMU DataArts. URL: <https://culturaldata.org/national-trends-2024/funding-sources/>

³¹ Zerstörung der Kultur geht schnell. Website Taz. URL: <https://taz.de/Kuerzungen-im-Bundeshaushalt-2025/!6033780/>